สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การศึกษาคุณสมบัติของสารแบคเทอริโอซินที่สร้างจากแบคทีเรียกรดแลกติกที่แยกจากระบบทางเดินอาหารของปลาสวาย

Characterization of bacteriocin produced by *Lactococcus lactis* ssp. *lactis* isolated Striped catfish (*Pangasianodon htpophthalmas*)

T104638

โดย

นางสาว หทัยรัตน์ ญาณฤทธิ์

เลขหมู่.........
เลขทะเบียน 104638
วัน,เดือน,ปี - 5 พ.ย. 2552
b..........
i..........

ภาควิชาวิทยาศาสตร์การประมง
คณะเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
กรุงเทพมหานคร 10520

ปีการศึกษา 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ
ภาควิชาวิทยาศาสตร์การประมง

เรื่อง การศึกษาคุณสมบัติของสารแบคเทอริโอซินที่สร้างจากแบคทีเรียกรดแลกติกที่แยกจากระบบทางเดินอาหารของปลาสวาย

Characterization of bacteriocin produced by *Lactococcus lactis* ssp. *lactis* isolated Striped catfish (*Pangasianodon htpophthalmas*)

ชื่อนักศึกษา นางสาว หทัยรัตน์ ญาณฤทธิ์

ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ดร.จตุพร บัณฑิต

ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร. คมแข พิลาสมบัติ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา ....

(ดร. จตุพร บัณฑิต)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ....

(ดร.คมแข พิลาสมบัติ)

ภาควิชารับรองแล้ว

....

(....)

หัวหน้าภาควิชาวิทยาศาสตร์การประมง

วันที่ 25 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2552

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การศึกษาคุณสมบัติของสารแบคเทอริโอซินที่สร้างจากแบคทีเรียกรดแลกติกที่แยกจากระบบทางเดินอาหารของปลาสวาย

Characterization of bacteriocin produced by *Lactococcus lactis* ssp. *lactis* isolated Striped catfish (*Pangasianodon htpophthalmas*)

ทำการศึกษาถึงคุณสมบัติของแบคทีเรีย *Lactococcus lactis* ssp. *lactis* P2 ที่ได้จากการคัดแยกจากระบบทางเดินอาหารของปลาสวายที่สามารถผลิตสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อเป้าหมาย โดยทำการเลี้ยงเชื้อในอาหารเหลว MRS และนำไปทดสอบกับค่าความเป็นกรดด่างระหว่าง 2 ถึง 10 ซึ่งผลิตสารแบคเทอริโอซินได้มากที่สุดที่ค่าความเป็นกรด-ด่าง เท่ากับ 6 - 7 โดยสามารถยับยั้งเชื้อได้ 51,200 Au/ml เมื่อนำไปทดสอบในความเข้มข้นต่างๆ ของเกลือ พบว่าสามารถเจริญเติบโตได้ในความเข้มข้นของเกลือเท่ากับ 1 - 4% โดยสามารถยับยั้งเชื้อได้สูงสุด 51,200 Au/ml เมื่อนำไปทดสอบการทนความร้อนที่ 100 ˚C ได้นานที่สุดเป็นเวลา 60 นาที สามารถยับยั้งเชื้อได้ 51,200 Au/ml และสามารถทนความร้อนที่ 121 ˚C นาน 15 นาที โดยสามารถยับยั้งเชื้อได้ 800 Au/ml และค่าความสัมพันธ์ระหว่างเวลา ค่าการดูดกลืนแสง 600 nm และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml) เพื่อดูอัตราการเจริญเติบโต (Growth curve) ในแต่ละอุณหภูมิ คือ 30°, 37° และ 42°C พบว่าอุณหภูมิที่ 30°C มีการผลิตสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อมากที่สุดถึง 51,200 Au/ml, ที่อุณหภูมิ 37°C มีการผลิตสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อถึง 25,600 Au/ml และที่อุณหภูมิ 42°C มีการผลิตสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อถึง 1,600 Au/ml และทำการทดสอบเชื้อ *Lactococcus lactis* ssp. *lactis* P2 ที่นำไปแช่เย็นที่อุณหภูมิ 4°C เพื่อดูค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml) เป็นเวลา 10 วัน พบว่ามีการผลิตสารแบคเทอริโอซินซึ่งสามารถยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM ได้มากที่สุดถึง 25,600 Au/ml

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนิยม

ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ดร. จตุพร บัณฑิต ที่คอยแนะนำและสั่งสอนในทุกๆเรื่อง ถึงการทำปัญหาพิเศษในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร. คมแข พิลาสมบัติ อาจารย์ประจำภาควิชาสัตวศาสตร์ที่คอยแนะนำและสั่งสอนในทุกๆเรื่อง และคอยให้ความรู้ถึงการทำปัญหาพิเศษ

ขอขอบคุณพี่ๆปริญญาโท กฤตพร รำจวนเกียรติ และพี่ๆนักวิชาการในห้องปฏิบัติการที่คอยให้ความรู้และคำแนะนำในทุกๆเรื่อง

ขอขอบคุณครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง ที่คอยเป็นกำลังใจให้และคอยเป็นห่วงถึงการทำปัญหาพิเศษในครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อนๆและ ฐิติรัตน์ รัตนวิวัลย์ ที่ร่วมช่วยกันทำปัญหาพิเศษและคอยเป็นกำลังใจให้กันเสมอมา

นางสาว หทัยรัตน์ ญาณฤทธิ์

22 เมษายน 2552

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	I
สารบัญตาราง	II
สารบัญภาพ	III
คำนำ	1
การตรวจเอกสาร	2
อุปกรณ์และวิธีการ	11
ผลการทดลองและวิจารณ์	15
สรุปและข้อเสนอแนะ	23
เอกสารอ้างอิง	24
ภาคผนวก	26

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ความสามารถของแบคทีเรียกรดแลกติกในการต้านทานเชื้อก่อโรค	9
2	ความสามารถในการต้านทานเชื้อก่อโรคในปลา	10
3	ความทหนทานของแบคทีเรียกรดแลกติกที่อยู่ในระดับ pH ที่แตกต่างกัน	10
4	การทนต่อความร้อน (Heat stability) ของเชื้อ P2 และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml)	17
5	ความสามารถในการทนต่อกรดและด่างของเชื้อ P2 ต่อเชื้อเป้าหมายและค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (AU/ml)	18
6	ความสามารถในการทนต่อเกลือของเชื้อ P2 ต่อเชื้อเป้าหมายและค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (AU/ml)	20
7	ความสามารถของเชื้อ P2 ที่นำไปแช่เย็นที่อุณหภูมิ 4°C เพื่อดูค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml) เป็นเวลา 10 วัน โดยใช้ *Lb. sakei* subsp. *sakei* JCM 1157 และ *Leuco. mesenteroides* JCM เป็นเชื้อเป้าหมาย	22

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ลักษณะทั่วไปของปลาสวาย	2
2	การสร้างสารแบคเทอริโอซินที่มีการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei JCM*	7
3	แสดงการเกาะติดของแบคทีเรียกรดแลกติกที่บริเวณลำไส้และผิวหนัง	8
4	แสดงการเกาะติดของเชื้อก่อโรคที่บริเวณลำไส้และผิวหนัง	8
5	การเจริญเติบโตของเชื้อ P2 และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซินที่อุณหภูมิ 30°C	15
6	การเจริญเติบโตของเชื้อ P2 และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซินที่อุณหภูมิ 37°C	15
7	การเจริญเติบโตของเชื้อ P2 และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซินที่อุณหภูมิ 42°C	16

ภาพผนวกที่		หน้า
1	การผลิตสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei JCM*	26
2	การผลิตสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Leuco. mesenteroides* JCM	26
3	ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 2 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM	27
4	ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 3 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM	27
5	ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 5 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM	28
6	ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 7 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM	28
7	ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 8 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM	29
8	ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 9 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM	29

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนำ

ในปัจจุบันมีการศึกษาถึงคุณสมบัติของแบคทีเรียกรดแลกติก โดยแบคทีเรียกรดแลกติกเหล่านี้สามารถสร้างสารแบคเทอริโอซิน (bacteriocins) และได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในอุตสาหกรรมอาหาร เช่น กระบวนการหมักอาหาร และได้มาจากระบบทางเดินอาหารของสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น ลำไส้ไก่ ลำไส้ปลา เป็นต้น สารแบคเทอริโอซินนั้นเป็นสายเปปไทด์ที่มีฤทธิ์การยับยั้งแบคทีเรียเชื้อเป้าหมายและเชื้อแบคทีเรียที่พบในอาหารซึ่งอาจทำให้อาหารเน่าเสียได้ โดยแบคเทอริโอซินจะทำให้เกิดการเสียสมดุลย์ภายในเชื้อเป้าหมาย แบคเทอริโอซินจะพบได้ในเชื้อแบคทีเรียชนิดต่างๆแต่ที่นิยมทำการศึกษากันมาก คือ ในแบคทีเรียกรดแลกติก ซึ่งมีคุณสมบัติในการสร้างสารแบคเทอริโอซินก็จะนำไปทดสอบกับค่าความเป็นกรดด่าง เกลือและยาปฏิชีวนะ ซึ่งผลที่ได้ก็จะเป็นค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซินที่สามารถยับยั้งเชื้อเป้าหมายได้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาถึงคุณสมบัติของเชื้อแบคทีเรียกรดแลกติกในการสร้างสารแบคเทอริโอซินจากระบบทางเดินอาหารของปลาสวาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้เป็นแนวทางในการศึกษาถึงคุณสมบัติของแบคทีเรียกรดแลกติกในการนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาทางด้านการประมงต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตรวจเอกสาร

1. ลักษณะทางชีววิทยาของปลาสวาย

การจำแนกชั้นทางวิทยาศาสตร์

อาณาจักร	Animalia
ไฟลัม	Chordata
ชั้น	Actinopterygii
อันดับ	Siluriformes
วงศ์	Pangasiidae
สกุล	Pangasianodon
สปีชีส์	*P. hypophthamus*

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pangasianodon htpophthalmas*

ชื่อสามัญ Striped catfish

ชื่อไทย ปลาสวาย อ้ายด้อง ปลาซวย

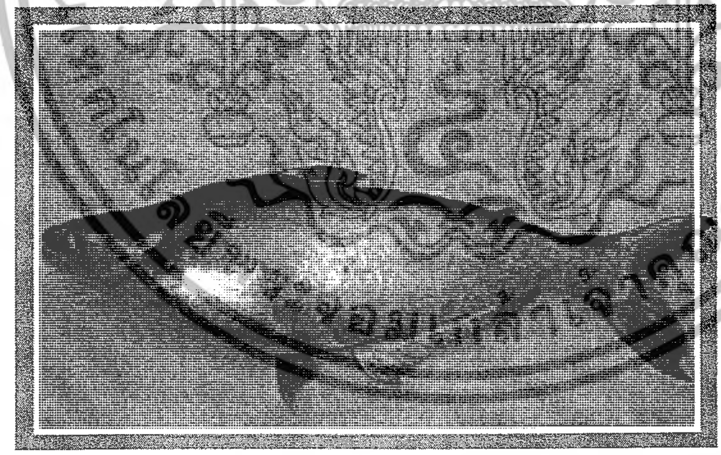

ภาพที่ 1 ลักษณะทั่วไปของปลาสวาย

ที่มา: http://www.lovelovefish.com/webboard/index.php?topic=15.0

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะทั่วไป

เป็นปลาน้ำจืดที่ไม่มีเกล็ด ชอบอยู่รวมกันเป็นฝูงสกุลเดียวกับปลาเทโพ มีรูปร่างลักษณะความเป็นอยู่คล้ายกับปลาเทโพ ลำตัวยาว มีสันหลังค่อนข้างตรง ส่วนหน้าจะลาดไปถึงบริเวณปาก หน้าทู่ปากกว้างมีหนวด 2 คู่ ลำตัวมีสีนวลขาว บริเวณหลังมีสีเข้ม ครีบมีสีเหลืองอ่อน ปลาสวายขนาดเล็กจะมีแถบสีดำคาดลำตัว ขนาดความยาวประมาณ 20 - 10 เซนติเมตร ถิ่นอาศัยพบในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำโขง

อาหาร

อาหาร ปลาสวายเป็นปลาที่ไม่เลือกอาหาร กินอาหารง่าย กินได้ทั้งเนื้อสัตว์และพืชผัก ปลาสวายชอบกินอาหารพวกเนื้อสัตว์มากว่าพืชผัก อาหารที่ว่านี้ ได้แก่พวกปลาเล็ก ๆ เช่น ปลาสร้อย หรือปลาไส้ตัน ทั้งสดและที่ตายแล้ว โดยวิธีสับหรือบดให้ละเอียดเสียก่อน

2. แบคทีเรียกรดแลกติก

ในธรรมชาติสามารถพบแบคทีเรียได้หลายชนิดและพบได้ในอาหารหลายประเภท เช่น ผัก ผลไม้ แป้ง ไข่ นม และเนื้อสัตว์ เป็นต้น แบคทีเรียบางชนิดทำให้อาหารเน่าเสียเกิดจากการสร้างสารพิษในอาหาร แบคทีเรียบางชนิดก็มีประโยชน์สามารถนำมาใช้ในวงการอุตสาหกรรมอาหาร เช่น แบคทีเรียกรดแลกติก มีความสามารถในการใช้น้ำตาลกลูโคสแล้วเปลี่ยนเป็นกรดแลกติก (lactic acid) และแบคเทอริโอซิน (bacteriocin) เป็นต้น (อัจฉรา, 2549) แบคทีเรียกรดแลกติกมีคุณสมบัติเป็นแบคทีเรียแกรมบวก ไม่เคลื่อนที่และเป็นผลิตภัณฑ์ของกรดแลกติกที่เกิดจากกระบวนการหมัก สมาชิกในกลุ่มนี้มี 2 รูปแบบคือ แบบแท่ง (lactobacilli และ carnobacteria) และแบบกลม (streptococci) สายพันธุ์ต่างๆของแบคทีเรียกรดแลกติกมีการปรับตัวต่อการเจริญเติบโตในสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกันและมีการแพร่กระจายในธรรมชาติอย่างกว้างขว้าง โดยทั่วไปแล้วแบคทีเรียกรดแลกติกสามารถพบได้ในระบบทางเดินอาหารภายในของสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น หนู,หมู, สัตว์ปีกและมนุษย์ และสามารถพบได้ในนมและผลิตภัณฑ์จากนม (Savadogo et al., 2004) และผลิตภัณฑ์อาหารทะเล (Ringo and Gatesoupe , 1998) และจากข้าวบาร์เล่ย์ (Vaughan et al., 2001) และผลิตภัณฑ์จากปลา ไวน์ ผลไม้ และน้ำผลไม้ อีกทั้งยังเป็นจุลินทรีย์ประจำถิ่น (normal flora หรือ normal microbiota) ในอวัยวะสืบพันธุ์ ช่องปาก และระบบทางเดินอาหาร (อัจฉรา, 2549) โดยทั่วไปแล้วแบคทีเรียกรดแลกติกมีการนำมาใช้ในผลิตภัณฑ์นม, เนื้อสัตว์, ขนมปังและการหมักผักดอง (Campos et al., 2006) และมีการนำผลผลิตมาใช้และยังมีการเก็บรักษา ซึ่งอยู่ในรูปของเนยแข็ง, กะหล่ำปลีดอง, เนื้อสัตว์, โยเกิร์ต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และอาหารสัตว์ เป็นต้น บทบาทของแบคทีเรียกรดแลกติกที่อยู่ในระบบทางเดินอาหารที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเคมีที่มีการดูดซึมความร้อนของสัตว์ที่มีการตรวจสอบอย่างกว้างขว้าง มีการเปรียบเทียบถึงความอุดมสมบูรณ์ของแบคทีเรียกรดแลกติกที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเคมีที่มีการดูดซึมของสัตว์ ซึ่งมีการศึกษาเพียงเล็กน้อยถึงบางส่วนของแบคทีเรียกรดแลกติกที่พบในลำไส้ของปลา (Ringo and Gatesoupe , 1998) ผลิตภัณฑ์จากปลาอาจไม่เหมาะสมสำหรับแบคทีเรียกรดแลกติกเพราะว่ามีปริมาณของคาร์โบไฮเดรตที่ต่ำ และในสายพันธุ์ปลาน้ำจืดจะพบเชื้อจุลินทรีย์มากมายหลากหลายชนิดหรือพบในระบบทางเดินอาหารของปลา เป็นต้น (Campos et al., 2006) สายพันธุ์ของ *Lactobacillus* spp. ที่พบในระบบทางเดินอาหารของปลาแซลมอนมีการรายงานถึงข้อมูลพื้นฐานของแบคทีเรียกรดแลกติกในระบบทางเดินอาหาร หรือข้อมูลของเชื้อก่อโรคที่เป็นแบคทีเรียกรดแลกติกที่สามารถคัดแยกได้จากอวัยวะภายในของปลา (Ringo and Gatesoupe , 1998) แบคทีเรียกรดแลกติกแต่ละสปีชีส์สามารถปรับตัวเพื่อการเจริญเติบโต ภายใต้สภาวะแวดล้อมแตกต่างกัน จึงทำให้พบเชื้อกลุ่มนี้กระจายอยู่ทั่วไปทั้งในคนและสัตว์ โดยเฉพาะบริเวณช่องปาก ลำไส้ พบในแมลง และในผลิตภัณฑ์อาหารต่างๆ (อัจฉรา, 2549)

2.1 แบคทีเรียกรดแลกติกในระบบทางเดินอาหารของปลา

ระบบทางเดินอาหารในระยะตัวอ่อนของปลาจนถึงระยะการฝักออกของไข่ และหลังการฝักออกมาตัวอ่อนของปลาก็จะได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมภายนอกและอาหารมีชีวิต ซึ่งนำไปสู่ช่วงการรวมตัวของเชื้อจุลินทรีย์ ความอุดมสมบูรณ์ของเชื้อจุลินทรีย์ในบริเวณหนึ่งมีอิทธิพลโดยปัจจัยต่างๆ รวมทั้งอาหาร, สรีรวิทยาของสัตว์และปัจจัยทางด้านภูมิคุ้มกัน การสร้างเชื้อจุลินทรีย์ในระบบทางเดินอาหารมีความสัมพันธ์กับความอุดมสมบูรณ์ของเอนไซม์ในการย่อยภายใต้สภาวะปกติ ซึ่งมีการขัดขวางและป้องกันเชื้อก่อโรคด้วย แบคทีเรียกรดแลกติกเป็นแบคทีเรียแกรมบวกและพบในระบบทางเดินอาหารของสัตว์ในระยะที่มีชีวิต อย่างไรก็ตาม แบคทีเรียกรดแลกติกจะมีการเพิ่มจำนวนในทางเดินอาหารของปลาในช่วงระยะนี้จนถึงระยะวัยรุ่น (Ringo and Gatesoupe , 1998)

3. คุณสมบัติของแบคทีเรียกรดแลกติก

3.1 การจำแนก

ในการจำแนกแบคทีเรียกรดแลกติกจะใช้อาหารที่เหมาะสมกับชนิดของแบคทีเรียและนำไปบ่มที่อุณหภูมิและเวลาที่เหมาะสม ในการศึกษาพบว่า อาหาร Trypticase soy agar (TSA), Marine-medium หรือ brain-heart infusion agar (BHIA) จะใช้สำหรับเชื้อแบคทีเรียที่มาจากระบบทางเดินอาหารและอวัยวะภายใน เช่น ไต ตับ ม้าม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Ringo and

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Gatesoupe (1998) ได้อ้างถึงรายงานของ Shotts and Teska (1989) ว่า นำ bovine หรือ rabbit blood agar หรือน้ำมะเขือเทศ 5% (v/v) มาเป็นอาหารที่ใช้ในการจำแนกได้ มีปัจจัย 1 ปัจจัยที่สำคัญสำหรับการจำแนกเชื้อแบคทีเรียกรดแลกติกจากระบบทางเดินอาหารของปลาคือ อุณหภูมิที่ใช้ในการบ่มต้องสูง ในการบ่มเชื้อแบคทีเรียได้จากการจำแนกจากตับจะใช้บ่มที่อุณหภูมิ 20 - 25°C เป็นเวลา 2 – 3 วัน หรือที่อุณหภูมิ 37°C เป็นเวลา 24 ชั่วโมง

3.2 การคัดแยก

ในระบบทางเดินอาหารของปลาจะพบแบคทีเรียกรดแลกติกที่มีลักษณะเป็นแบคทีเรียแกรมบวก,แบบแท่งและแบบกลม แบคทีเรียจะใช้คาร์โบไฮเดรตเป็นแหล่งพลังงานและผลิตกรดแลกติกออกมา ในกลุ่มของแบคทีเรียกรดแลกติกจะรวมถึงพวก *Streptococcus*, *Enterococcus*, *Lactobacillus*, *Aerococcus*, *Carnobacterium*, *Leuconostoc*, *Lactococcus* และ *Pediococcus* (Ringo and Gatesoupe, 1998)

3.3 *Lactobacillus*

Lactobacilli มีส่วนประกอบของธาตุอาหาร เช่น คาร์โบไฮเดรต, กรดอะมิโน, เปปไทด์, กรดไขมัน, กรดนิวคลีอิกและวิตามิน มีการจำแนกสายพันธุ์ของ *Lactobacillus* spp. จากระบบทางเดินอาหารของปลาเป็นผลสำเร็จ อย่างไรก็ตามมีการคัดแยกแบคทีเรียที่พบในระบบทางเดินอาหารเป็นจำนวนมาก เช่น ในปลา Atlantic salmon, Cyprinidae เป็นต้น (Ringo and Gatesoupe, 1998)

3.4 *Lactococcus lactis*

Lactococcus lactis เป็นแบคทีเรียที่แยกมาจากแบคทีเรียสกุล *Streptococcus* โดยเป็นเชื้อรูปกลม หรือรูปไข่อยู่เดี่ยวๆ เป็นคู่ หรือต่อกันเป็นสายยาว ติดสีแกรมบวก ไม่มีแคปซูล และเคลื่อนที่ไม่ได้ ไม่สร้างเอนไซม์คะตาเลส ต้องการอาหารที่อุดมสมบูรณ์ เติบโตได้ดีที่อุณหภูมิ 10 - 30°C แต่ไม่เติบโตที่อุณหภูมิ 45°C พบได้ในนม และผลิตภัณฑ์ธัญพืชต่างๆ ไนซินผลิตจาก *Lactococcus lactis* ซึ่งไนซินสามารถทำลายแบคทีเรียแกรมบวกทั่วไป และทำลายเยื่อหุ้มเซลล์ของแบคทีเรียแกรมลบบางชนิด ไนซินทำให้เกิดรูพรุนที่เยื่อหุ้มพลาสมาจึงเกิดการรั่วซึมและรั่วไหลขององค์ประกอบภายในเซลล์ เป็นผลทำให้เซลล์สูญเสียความสามารถในการทำหน้าที่ไป ไนซินเป็นแบคเทอริโอซินที่ได้รับการยอมรับและอนุญาตให้นำมาใช้ (อัจฉรา , 2549) ซึ่งมีความปลอดภัยสำหรับการนำมาใช้ในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากนม เช่น การทำชีส เป็นต้น (Cleveland et al., 2001) สายพันธุ์ *L. lactis* ที่นำมาใช้ในอุตสาหกรรมมี 2 subsp. คือ *L. lactis*

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

subsp. *lactis* และ *L. lactis* subsp. *cremoris* ในการจำแนกแบคทีเรีย *L. lactis* จำแนกได้จากสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น ผลิตภัณฑ์จากนมและผิวของพืช และก็มีการคัดแยกแบคทีเรียกรดแลกติก *L. lactis* จากภายในระบบทางเดินอาหารของปลาทะเล เช่น pufferfish (*Takifugu niphobles*) โดยใช้อาหารเลี้ยงเชื้อ MRS broth และมีการนำไปทดสอบแกรมบวกแกรมลบ, รูปร่างของเซลล์, catalase, oxidase และการหมักน้ำตาล (Itoi et al., 2008) ดังนั้นสายพันธุ์ *L. lactis* ที่ได้จากระบบทางเดินอาหารของปลาทะเลต้องนำไปตรวจสอบถึงการทนทานต่อความเค็มและ pH ต่างๆ เป็นต้น

3.5 แบคเทอริโอซิน (bacteriocin)

แบคเทอริโอซิน (bacteriocin) เป็นสารยับยั้งชนิดหนึ่งที่สร้างจากแบคทีเรียกรดแลกติก (อัจฉรา, 2549) มีการกำหนดแบคเทอริโอซินไว้ 6 ข้อ คือ

1. แบคเทอริโอซินเป็นสารพวกโปรตีน ซึ่งถูกทำลายโดยเอนไซม์ที่ย่อยสลายโปรตีน
2. แบคเทอริโอซินจะออกฤทธิ์ยับยั้งการเจริญและทำลายแบคทีเรียได้
3. แบคเทอริโอซินจะมีบริเวณจำเพาะในการจับกับแบคทีเรียก่อโรคต่างๆ
4. ยีนที่ควบคุมการสร้างแบคเทอริโอซินโดยส่วนใหญ่จะพบว่าอยู่บริเวณพลาสมิด
5. แบคทีเรียที่ผลิตแบคเทอริโอซิน เมื่อหลั่งแบคเทอริโอซิน ออกมายอกเซลล์จะทำให้เซลล์ตาย แต่มีแบคทีเรียบางชนิดสามารถผลิตแบคเทอริโอซินในระยะ log ดังนั้นจึงไม่มีการตายของเซลล์
6. แบคเทอริโอซินออกฤทธิ์ต้านแบคทีเรียที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันเท่านั้น

แบคเทอริโอซิน (bacteriocin) มีสายพันธุ์มากมายและมีการป้องกันที่แตกต่างกันในกลุ่มของแบคทีเรีย (Riley and Wertz, 2002) แบคเทอริโอซินเป็นโปรตีนที่ผลิตขึ้นจากแบคทีเรียกรดแลกติกที่สามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของแบคทีเรียชนิดอื่น แบคทีเรียกรดแลกติกหลายชนิดสามารถสร้างสารแบคเทอริโอซินได้ต่างกัน แบคเทอริโอซินที่สร้างจากแบคทีเรียกรดแลกติกพบเป็นจำนวนมากจากการหมักของอาหารและแบคเทอริโอซินมีคุณสมบัติเฉพาะทางด้านชีวเคมีและด้านพันธุกรรมและมีโครงสร้างที่เข้าใจได้ยาก โดยทั่วไปในอาหารจะมีการนำเปปไทด์จากโปรตีนมาใช้ในการต่อต้านการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ของอาหารซึ่งมาจากแบคทีเรียกรดแลกติกที่สามารถยับยั้งเชื้อก่อโรคในอาหารได้ เช่น ในเนื้อและผลิตภัณฑ์นม และแบคเทอริโอซินที่สามรถคัดแยกได้จากอาหารมีคุณสมบัติเป็นแบคทีเรียกรดแลกติก แบคเทอริโอซินมีความปลอดภัยต่ออาหารและมีประสิทธิภาพในการควบคุมการเจริญเติบโตของเชื้อก่อโรคในอาหารได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซึ่งเป็นแนวโน้มสำหรับการนำไปพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในการถนอมอาหารด้วยวิธีการทางชีวภาพ จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งนอกเหนือจากการใช้สารเคมี (Cleveland et al., 2001)

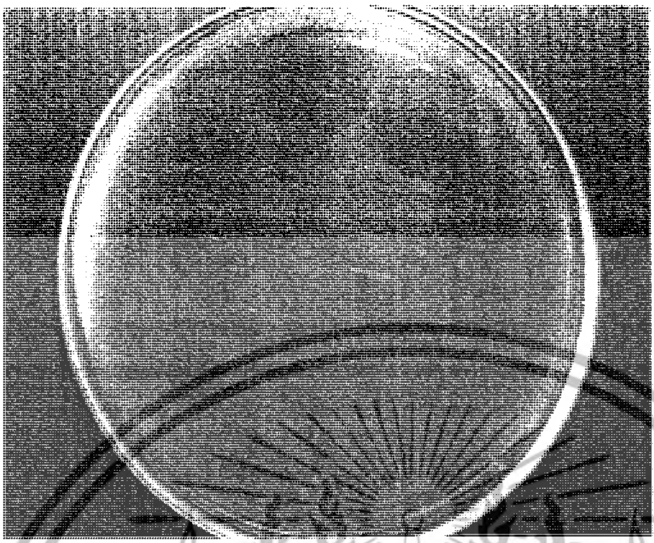

ภาพที่ 2 **การสร้างสารแบคเทอริโอซินที่มีการยับยั้งเชื้อ** *Lb. sakei* **JCM**

4. ความสามารถในการต้านทานเชื้อ

ในปัจจุบันธุรกิจการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งสัตว์น้ำที่หาได้ในธรรมชาตินั้นอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค จึงมีการนำแบคทีเรียกรดแลกติกมาใช้เป็นโพรไบโอติกในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากพอซึ่งการทดลองโดย Balcazar *et al.*, (2007) ทำการทดลองเพื่อศึกษาความสามารถของแบคทีเรียกรดแลกติก 5 ชนิด ได้แก่ *Lc. lactis* subsp. *lactis* CLFP100 , *Lc. lactis* subsp. *cremoris* CLFP 102 , *Lb.curvatus* CLFP150 , *Leuc. mesenteroides* CLFP196 และ *Lb.sakei* CLFP 202 ในการเกาะติดที่บริเวณลำไส้และผิวหนัง (ภาพที่ 1) เพื่อยับยั้งการเกาะติดของเชื้อก่อโรคของปลา rainbow trout ที่บริเวณลำไส้และผิวหนัง ผลการทดลองพบว่าเชื้อแบคทีเรียกรดแลกติกมีความสามารถในการยับยั้งการเกาะติดของเชื้อก่อโรค ส่งผลให้เชื้อก่อโรคมีความสามารถในการเกาะติดที่ลดลง ($P<0.05$) ดังข้อมูลแสดงในตารางที่ 1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

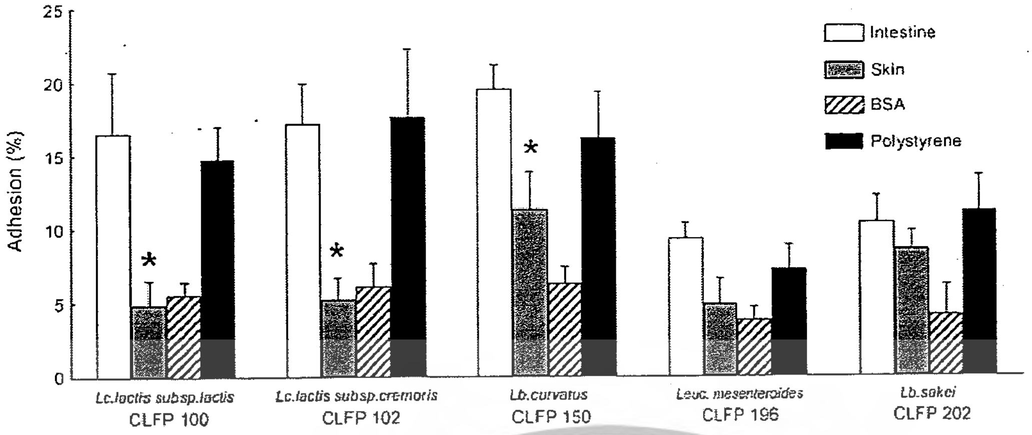

ภาพที่ 3 แสดงการเกาะติดของแบคทีเรียกรดแลกติกที่บริเวณลำไส้และผิวหนัง

ที่มา: Balcazar *et al.*, 2007

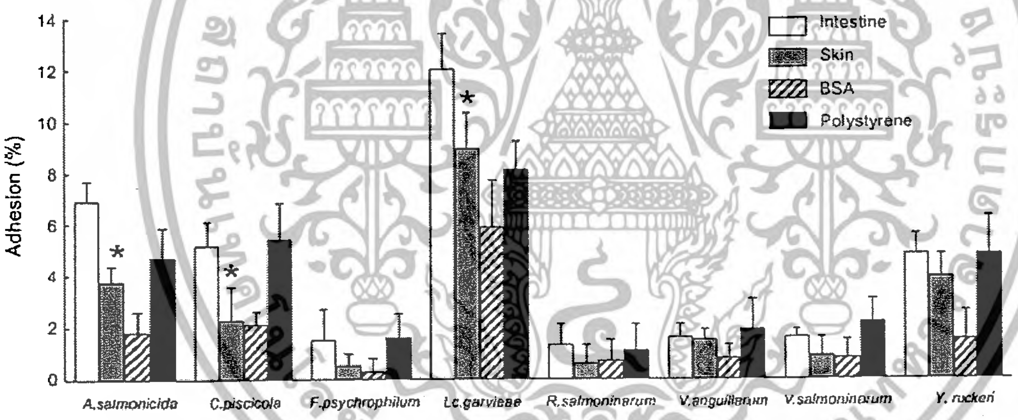

ภาพที่ 4 แสดงการเกาะติดของเชื้อก่อโรคที่บริเวณลำไส้และผิวหนัง

ที่มา: Balcazar *et al.*, 2007

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 1 แสดงถึงความสามารถของแบคทีเรียกรดแลกติกในการต้านทานต่อเชื้อก่อโรค

LAB strain	Adhesion reduction (%)[a], mean ± S.D.			
	A .salmonicida	*C. piscicola*	*Lc. garvieae*	*Y. ruckeri*
Lc. lactis subsp. *lactis* CLFP 100	68.15 ± 16.64*	45.11 ± 13.82*	48.57 ± 20.07*	59.09 ± 19.21*
Lc. lactis subsp. *cremoris* CLFP 102	74.03 ± 16.78*	51.82 ± 19.96*	52.98 ± 26.29*	68.80 ± 9.50*
Lb. curvatus CLFP 150	65.28 ± 10.90*	49.33 ± 15.93*	51.02 ± 17.77*	65.30 ± 8.68*
Leuc. mesenteroides CLFP 196	-10.47 ± 14.49	27.45 ± 21.88	19.33 ± 20.15	38.64 ± 10.12*
Lb. sakei CLFP 202	30.70 ± 19.23	45.30 ± 11.71*	13.02 ± 27.11	35.54 ± 10.74*

ที่มา: Balcazar *et al.*, 2007

การทดลองดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการทดลองโดย Balcazar *et al.*,(2008) ทำการศึกษาถึงความสามารถของแบคทีเรียกรดแลกติก 3 ชนิด *คือ Lactococcus lactis* CLFP 101 , *Lactobacillus plantatum* CLFP 238 และ *Lactobacillus fermentum* CLFP 242 เพื่อยับยั้งการเกาะติดของเชื้อก่อโรค 4ชนิด คือ *Aeromonas hydrophila* , *Aeromonas salmonicida* , *Yersinia ruckeri* และ *Vibrio anguillarum* ผลการทดลองพบว่า เชื้อ *Lactococcus lactis* CLFP 101 มีความสามารถในการลดการเกาะติดเชื้อก่อโรคได้ทุกชนิด ในขณะที่ เชื้อ *Lactobacillus plantatum* CLFP 238 มีความสามารถในการลดการเกาะติดของเชื้อก่อโรค คือ *Aeromonas hydrophila* และ *Aeromonas salmonicida* ส่วนเชื้อ *Lactobacillus fermentum* CLFP 242 สามารถลดการเกาะติดของเชื้อก่อโรคทุกชนิดที่บริเวณลำไส้ นอกจากนี้ยังพบว่า เชื้อ *คือ Lactococcus lactis* CLFP 101 มีความสามารถในการเป็น antibacterial (ตารางที่ 2)และพบว่าแบคทีเรียกรดแลกติกที่นำใช้ในการศึกษาทั้งหมดสามารถมีชีวิตรอดได้เมื่ออยู่ในสภาวะที่มี pH ต่ำ (ตารางที่ 3)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2 แสดงความสามารถในการต่อต้านเชื้อก่อโรคในปลา

Fish pathogens	Activity[a]		
	Lc. lactis	*L. plantarum*	*L. fermentum*
A. hydrophila	++	-	-
A. salmonicida	++	-	-
V. anguillarum	+	-	-
Y.ruckeri	+	-	-

ที่มา: Balcazar *et al.*, 2008

ตารางที่ 3 แสดงความทนทานของแบคทีเรียกรดแลกติกที่อยู่ในระดับ pH ที่แตกต่างกัน

pH	Log CFU/ml (SD)[a]		
	Lc. lactis	*L. plantarum*	*L. fermentum*
1.0	ND	ND	ND
1.5	ND	ND	ND
2.0	ND	0.69 (0.12)	ND
2.5	2.60 (0.43)	2.82 (0.52)	2.56 (0.41)
3.0	5.12 (0.12)	5.42 (0.28)	5.29 (0.31)
3.5	5.82 (0.79)	6.24 (0.87)	6.17 (0.46)
6.5	5.89 (0.63)	6.18 (1.20)	6.24 (0.71)

ที่มา: Balcazar *et al.*, 2008

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. อาหารเลี้ยงเชื้อ เช่น MRS, TSB, Yeast extract, Agar, เกลือ, แคลเซียมคาร์บอเนต, เปปโตนและกลีเซอรอล
2. ไมโครปิเปต, tip, eppendorf,
3. เครื่องแก้วและหลอดพลาสติก
4. ปลาสวาย
5. ระบบทางเดินอาหารของปลาสวาย
6. ถาด, มีดผ่า
7. ตู้บ่มอุณหภูมิ 30°, 37° และ 42°C , ตู้ Laminar flow
8. เครื่อง vortex, เครื่อง centrifuge และ waterbath
9. ตู้แช่อุณหภูมิ 4°C และ -20°C
10. น้ำกลั่น
11. เครื่องปรับ pH และสารเคมี
12. เครื่องชั่งสาร
13. เครื่อง autoclave

วิธีการ

แผนการทดลอง

ทำการศึกษาถึงคุณสมบัติของเชื้อ *Lactococcus lactis* spp. *Lactis* P2 ที่แยกจากระบบทางเดินอาหารของปลาสวายเพื่อศึกษาถึงความสามารถในการเป็นแบคเทอริโอซิน ที่มีคุณสมบัติในการยับยั้งเชื้อจุลินทรีย์ชนิดอื่น โดยทดสอบกับเชื้อเป้าหมายทั้งหมด 9 ชนิด ทดสอบการเจริญเติบโตที่อุณหภูมิ 30°, 37° และ 42°C ทดสอบการทนความร้อน (Heat stability) ทดสอบความทนต่อกรดและด่าง ทดสอบความทนต่อเกลือและทดสอบการแช่เย็นที่อุณหภูมิ 4°C เป็นเวลา 10 วัน

วิธีการทดลอง

การทดสอบ Bacteriocins เพื่อศึกษาอัตราการเจริญเติบโตที่อุณหภูมิ 30°, 37° และ 42°C

ทำการศึกษาถึงสภาวะที่เหมาะสมของอัตาการเจริญของเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ในแต่ละอุณหภูมิ คือ 30°, 37° และ 42°C และการผลิตสารแบคเทอริโอซินออกมายับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM โดยทำการเลี้ยงเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ในอาหารเหลวเลี้ยงเชื้อ (MRS broth

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

+ NaCl 1%) ในขวด Duran 300 ml แล้วนำไปบ่มในแต่ละอุณหภูมิ จากนั้นนำเชื้อไปวัดค่าการดูดกลืนแสง (OD) 600 nm และทำการ spread plate ในแต่ละอุณหภูมิโดยใช้อาหารเลี้ยงเชื้อ MRS agar 1.5% ที่เติมแคลเซียมคาร์บอเนต 0.5% เพื่อนับจำนวนเชื้อ (Log CFU/ml) และทดสอบแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM เป็นเวลา 24 ชั่วโมง โดยใช้อาหารเลี้ยงเชื้อ MRS agar 1% นำเชื้อดูดใส่หลอดพลาสติกโดยใช้ไมโครปิเปต จากนั้นนำไปตกตะกอน (centrifuge) 4,000 รอบ/นาทีเป็นเวลา 10 นาที โดยนำส่วนใสที่ได้จากการตกตะกอนมาเทลงในหลอดพลาสติกและปรับ pH ประมาณ 5.5 – 6 ดูดส่วนใสใส่ลงใน eppendrof 0.5 ml นำไปต้มนาน 10 นาที ทิ้งไว้ให้เย็น นำเชื้อ *Lb. sakei* JCM 0.02 ml ใส่ลงในอาหาร MRS agar 1% ที่นำไปต้มและเทลงใน plate อาหาร MRS ทิ้งไว้ให้แห้ง 75 นาทีจากนั้นนำส่วนใสมาหยดบน MRS agar 1% 0.01 ml แล้วนำไปบ่มในแต่ละอุณหภูมิ และบันทึกผลเป็นเวลา 24 ชั่วโมง

การทดสอบความทนต่อความร้อน (Heat stability)

ทำการศึกษาถึงคุณลักษณะของ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ในการทนต่อความร้อนที่อุณหภูมิ 100°C นาน 5, 10, 30 และ 60 นาที และที่อุณหภูมิ 121°C นาน 15 นาทีและการผลิตสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM โดยทำการเลี้ยงเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ในอาหารเหลวเลี้ยงเชื้อ (MRS broth + NaCl 1%) 5 ml แล้วนำไปบ่มที่อุณหภูมิ 30°C เป็นเวลา 14 ชั่วโมง ทำการเลี้ยงเชื้อ Inicator คือ *Lb. sakei* JCM ลงในอาหรเหลว MRS 5 ml นำเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 เทใส่หลอดพลาสติกแล้วนำไปตกตะกอน 4,000รอบ/นาที เป็นเวลา 10 นาที นำส่วนใสไปปรับ pH ประมาณ 5.5 – 6 ดูดส่วนใสลงใน eppendrof 0.5 ml นำไปต้มเป็นเวลา 5, 10, 30 และ 60 นาที และนำไปให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 121°C นาน 15 นาทีที่เครื่อง autoclave แล้วทิ้งไว้ให้เย็น นำอาหาร MRS agar 1% มาต้มแล้วทำให้อุ่นด้วยเครื่อง waterbath นำเชื้อ *Lb. sakei* JCM ใส่ลงในอาหาร 0.02 ml และเทลงในอาหาร MRS agar 1.5% ทำให้แห้ง 75 นาทีในตู้ Laminar flow นำส่วนใสที่ต้มแล้วมาหยดบน plate 0.01 ml แล้วนำไปบ่มที่อุณหภูมิ 30°C แล้วบันทึกผล

การทดสอบความทนต่อกรดและด่าง

ทำการศึกษาถึงคุณลักษณะของ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ในการทนต่อกรดและด่าง 2 – 10 โดยเลี้ยงเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ลงในอาหารหลว MRS + NaCl 1% ที่มีการปรับค่า pH 2 – 10 แล้วนำไปบ่มที่อุณหภูมิ 30°C เป็นเวลา 14 ชั่วโมง เพื่อศึกษาสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อ ทำการเลี้ยงเชื้อ Inicator คือ *Lb. sakei* JCM, *Leuco. mesenteroides* JCM, *Lb.sakei* 890, *Lb.plantarum*, *Leuconostoc mesenteroides* 942, *Psu.fluorescens*,

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Brochothix, L.innocuo, B.coagulans 1447 ในอาหารเหลว MRS และ TSB-YE ตามชนิดของเชื้อ 5 ml นำเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 เทใสหลอดพลาสติกแล้วนำไปตกตะกอน 4,000รอบ/นาที เป็นเวลา 10 นาที นำส่วนใสไปปรับ pH ประมาณ 5.5 – 6 ดูดส่วนใสลงใน eppendrof 0.5 ml นำไปต้มเป็นเวลา 5 นาทีแล้วทิ้งไว้ให้เย็น นำอาหาร MRS agar 1% มาต้มแล้วทำให้อุ่นด้วยเครื่อง waterbath นำเชื้อเป้าหมายทั้ง 9 เชื้อใส่ลงในอาหารเหลว MRS, TSB-YE 0.02 ml และเทลงในอาหาร MRS, TSB-YE agar 1.5% ทำให้แห้ง 75 นาทีในตู้ Laminar flow นำส่วนใสที่ต้มแล้วมาหยดบน plate 0.01 ml แล้วนำไปบ่มที่อุณหภูมิ 30 $^{\circ}$C แล้วบันทึกผล

การทดสอบความทนต่อเกลือ (NaCl)

ทำการศึกษาถึงคุณลักษณะของ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ในการทนต่อเกลือ (NaCl) ที่ระดับความเข้มข้น 1 – 6% โดยเลี้ยงเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ลงในอาหารหลว MRS + NaCl 1% ที่ความเข้มข้น 1 – 6% แล้วนำไปบ่มที่อุณหภูมิ 30 $^{\circ}$C เป็นเวลา 14 ชั่วโมง เพื่อศึกษาสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อ ทำการเลี้ยงเชื้อ Inicator คือ *Lb. sakei* JCM, *Leuco. mesenteroides* JCM, *Lb.sakei* 890, *Lb.plantarum, Leuconostoc mesenteroides* 942, *Psu.fluorescens, Brochothix, L.innocuo, B.coagulans* 1447 ลงในอาหารเหลว MRS และ TSB-YE ตามชนิดของเชื้อ 5 ml นำเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 เทใสหลอดพลาสติกแล้วนำไปตกตะกอน 4,000รอบ/นาที เป็นเวลา 10 นาที นำส่วนใสไปปรับ pH ประมาณ 5.5 – 6 ดูดส่วนใสลงใน eppendrof 0.5 ml นำไปต้มเป็นเวลา 5 นาทีแล้วทิ้งไว้ให้เย็น นำอาหาร MRS agar 1% มาต้มแล้วทำให้อุ่นด้วยเครื่อง waterbath นำเชื้อเป้าหมายทั้ง 9 เชื้อ ใส่ลงในอาหารเหลว MRS, TSB-YE 0.02 ml และเทลงในอาหาร MRS, TSB-YE agar 1.5% ทำให้แห้ง 75 นาทีในตู้ Laminar flow นำส่วนใสที่ต้มแล้วมาหยดบน plate 0.01 ml แล้วนำไปบ่มที่อุณหภูมิ 30 $^{\circ}$C แล้วบันทึกผล

การทดสอบการแช่เย็นที่อุณหภูมิ 4 $^{\circ}$C เป็นเวลา 10 วัน

ทำการศึกษาถึงคุณลักษณะของ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ในการแช่เย็นที่อุณหภูมิ 4 $^{\circ}$C เป็นเวลา 10 วัน โดยเลี้ยงเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ลงในอาหารหลว MRS + NaCl 1% แล้วนำไปบ่มที่อุณหภูมิ 30 $^{\circ}$C เป็นเวลา 14 ชั่วโมง เพื่อศึกษาสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM, *Leuco. mesenteroides* JCM ลงในอาหารเหลว MRS 5 ml นำเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 เทใสหลอดพลาสติกแล้วนำไปตกตะกอน 4,000รอบ/นาที เป็นเวลา 10 นาที นำส่วนใสไปปรับ pH ประมาณ 5.5 – 6 ดูดส่วนใสลงใน eppendrof 0.5 ml นำไปต้มเป็นเวลา 5 นาทีแล้วทิ้งไว้ให้เย็น นำอาหาร MRS agar 1% มาต้มแล้วทำให้อุ่นด้วยเครื่อง waterbath

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใส่เชื้อ *Lb. sakei* JCM, *Leuco. mesenteroides* JCM 0.02 ml และเทลงในอาหาร MRS agar 1.5% ทำให้แห้ง 75 นาทีในตู้ Laminar flow นำส่วนใสที่ต้มแล้วมาหยดบน plate 0.01 ml แล้วนำไปบ่มที่อุณหภูมิ 30°C แล้วบันทึกผลเป็นเวลา 10 วัน

การบันทึกข้อมูล

1. ศึกษาสภาวะที่เหมาะสมต่อการสร้างสารแบคเทอริโอซินของแบคทีเรียกรดแลกติก เช่น อัตราการเจริญเติบโตของจำนวนเชื้อ *Lc. Lactis* spp. *lactis* P2 ที่อุณหภูมิ 30°, 37° และ 42°C

2. การศึกษาลักษณะของแบคเทอริโอซิน เช่น ความสามารถในการทนต่อความร้อน (Heat stability), ความสามารถในการทนต่อกรดและด่าง, ความสามารถในการทนต่อเกลือและการทดสอบความสามารถของเชื้อ P2 ที่นำไปแช่เย็นที่อุณหภูมิ 4°C

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลกราฟการเจริญเติบโตของเชื้อ P2 และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซินที่อุณหภูมิ 30°, 37° และ 42°C จะใช้โปรแกรม Microsoft Office Excel 2003

สถานที่ทำการทดลอง

ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ระยะเวลาในการทดลอง

เดือนตุลาคม 2551 – มีนาคม 2552

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลการทดลองและวิจารณ์

1. การศึกษาสภาวะที่เหมาะสมต่อการสร้างสารแบคเทอริโอซินของ *Lactococcus lactis* spp. *lactis* P2

1.1 ค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml)

Lc. lactis spp. *lactis* P2 จะมีการผลิตสารแบคเทอริโอซินออกมายับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM ทำให้ค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซินเพิ่มขึ้นและคงที่เมื่อถึงจุดๆหนึ่งหลังจากนั้นจะลดลงตามลำดับซึ่งพบว่า ที่อุณหภูมิ 30°C สารแบคเทอริโอซินสามารถยับยั้งเชื้อได้มากที่สุด และจำนวนโคโลนี (Log CFU) จะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่เหมาะสมของเชื้อ โดยการวัดค่าดูดกลืนแสง (OD) 600 nm

ภาพที่ 5 การเจริญเติบโตของเชื้อ P2 และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซินที่อุณหภูมิ 30°C

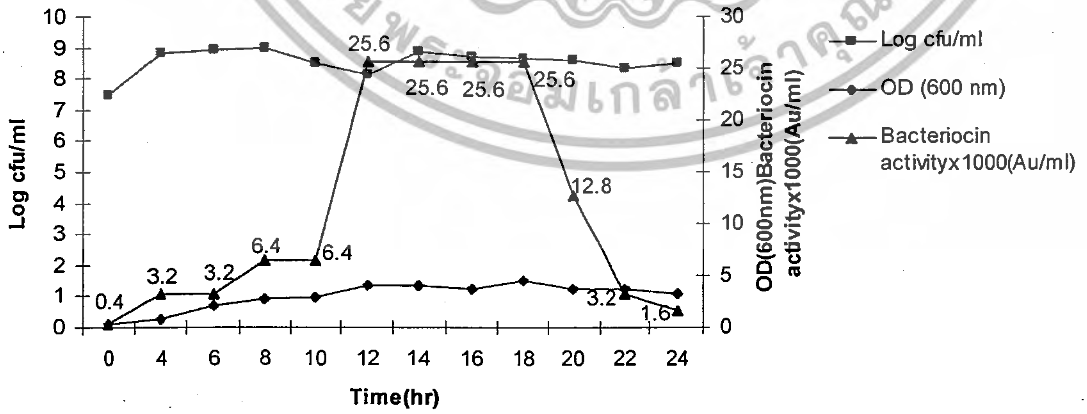

ภาพที่ 6 การเจริญเติบโตของเชื้อ P2 และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซินที่อุณหภูมิ 37°C

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

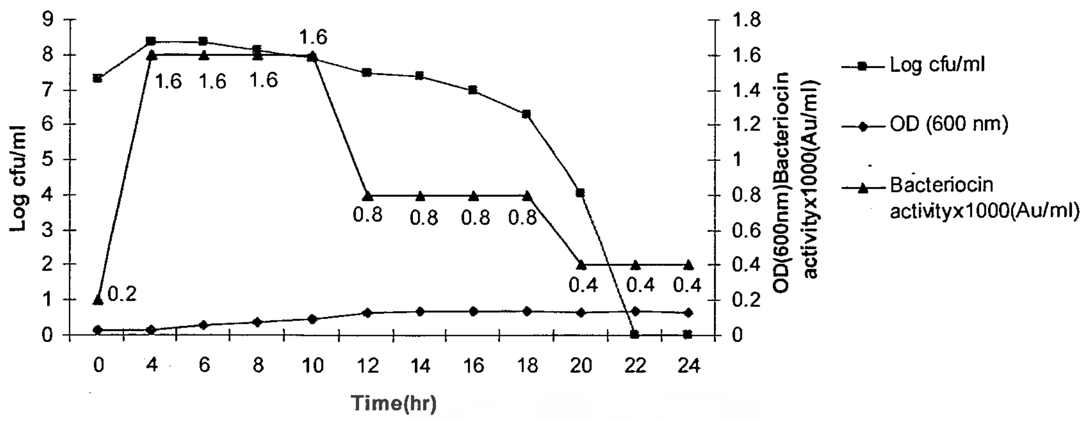

***ภาพที่* 7** การเจริญเติบโตของเชื้อ P2 และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซินที่อุณหภูมิ 42°C

จากผลการทดลอง พบว่า ที่อุณหภูมิ 30, 37 และ 42°C แบคเทอริโอซินสามารถยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM ได้สูงถึง 51200, 25600 และ 1600 Au/ml ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลองของ Powell *et al.*(2007) ที่ทำการศึกษาถึง *Lb. plantarum* ST8KF ทำการคัดแยกจาก kefir ซึ่งมีการศึกษาคุณสมบัติของแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. casei*, *Lb. salivarius*, *Lb. curvatus* และ *Listeria innocua* ที่อุณหภูมิ 30°C ถึงความสามารถของแบคเทอริโอซิน (Au/ml) ต่อการยับยั้งเชื้อ ความสามารถของแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อได้สูงถึง 51,200 Au/ml ในระยะเวลา 27 ชั่วโมง ส่วนจำนวนโคโลนีก็จะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาของการเจริญของเชื้อที่เหมาะสม จากการวัดค่าดูดกลืนแสง 600 nm

2. การศึกษาลักษณะของแบคเทอริโอซิน

2.1 ความสามารถในการทนต่อความร้อน (Heat stability)

ค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml) คือ การผลิตสารยับยั้งจะสัมพันธ์กับการเจริญของเชื้อ คือ ถ้าเชื้อเจริญเพิ่มมากขึ้น การผลิตสารยับยั้งก็จะมากขึ้นด้วย ที่อุณหภูมิ 100°C และ121°C เพื่อศึกษาถึงคุณสมบัติของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

ตารางที่ 4 การทนต่อความร้อน (Heat stability) ของเชื้อ P2 และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml)

Heat stability	P2
Control 100°C 5 นาที	51200
100°C 10 นาที	51200
100°C 30 นาที	51200
100°C 60 นาที	51200
121°C 15 นาที	800

จากผลการทดลอง พบว่า เชื้อ *Lc. lactis* spp. *lactis* P2 มีความทนต่อความร้อนได้ถึง 100°C นาน 60 นาทีและ 121°C นาน 15 นาที และสารแบคเทอริโอซิสามารถยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM ได้สูงถึง 51,200 และ 800 Au/ml ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลองของ Cheikhyoussef *et al.*(2008) ทำการศึกษาถึง *Bifidobacterium infantis* BCRC 14602 ในการทนต่อความร้อนที่อุณหภูมิ 100°C นาน 10 และ 20 นาที และ 121°C นาน 15 นาทีซึ่งแบคเทอริโอซินสามาถยับยั้งเชื้อ *Lactobacillus plantarum* BCRC 11697 ได้ถึง 1,600 Au/ml

ความสามารถในการทนต่อกรดและด่าง

ในการทดสอบความสามารถการทนทานต่อกรดและด่าง 2 - 10 เพื่อศึกษาคุณสมบัติของเชื้อ *Lc. lactis* spp. *lactis* P2 ที่สามารถเจริญได้ในสภาวะ pH ที่เหมาะสมและศึกษาถึงคุณสมบัติของแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM, *Leuco. mesenteroides* JCM, *Lb.sakei* 890, *Lb.plantarum*, *Leuconostoc mesenteroides* 942, *Psu.fluorescens*, *Brochothix*, *L.innocuo*, *B.coagulans* 1447

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
104638

ตารางที่ 5 ความสามารถในการทนต่อกรดและด่างของเชื้อ P2 ต่อเชื้อเป้าหมายและค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml)

Treatment	OD 600 nm	pH of culture	Antibacterial activity (Au/ml)								
			Lb. sakei JCM	*Lb.sakei* 890	*Lb.plantarum*	*Leuco. mesenteroides* JCM	*Leuco. mesenteroides* 942	*Psu.fluorescen*	*Brochothix*	*L.innocuo*	*B.coagulans* 1447
Control	0.83	4.75	51200	51200	1600	800	1600	200	800	200	200
pH 2	0.05	1.86	800	0	0	0	0	0	400	0	0
pH 3	0.10	2.87	800	0	0	0	0	0	800	0	0
pH 4	0.04	3.91	800	0	0	0	0	0	800	0	0
pH 5	0.69	4.83	12800	400	0	400	0	400	1600	200	200
pH 6	1.11	4.81	51200	200	0	400	0	400	3200	400	400
pH 7	1.54	4.83	51200	200	0	400	0	400	3200	400	400
pH 8	1.82	4.90	25600	200	0	400	0	400	3200	400	200
pH 9	1.82	4.82	12800	200	0	200	0	400	1600	200	200
pH 10	1.89	4.84	2800	200	0	200	0	200	1600	200	200

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากผลการทดลองเชื้อ *Lc. lactis* spp. *lactis* P2 สารแบคเทอริโอซินที่ทนต่อค่าความเป็นกรดและด่าง 2 - 10 พบว่า ที่ pH 2 – 4, pH 6 – 7 และ pH 10 มีสารแบคเทอริโอซินที่สามารถยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM ได้ถึง 800, 51,200 และ 2,800 Au/ml ตามลำดับ ซึ่งผลการทดลองสอดคล้องกับ Cheikhyoussef *et al.*(2008) ซึ่งทำการศึกษา *Bifidobacterium infantis* BCRC 14602 ที่ pH 2 - 11 ในการยับยั้งเชื้อ *Lactobacillus plantarum* BCRC 11697 พบว่า ที่ pH 2 – 3 สารแบคเทอริโอซินสามารถยับยั้งเชื้อ *Lactobacillus plantarum* BCRC 11697 ได้ถึง 200 Au/ml, ที่ pH 4 – 10 สารแบคเทอริโอซินสามารถยับยั้งเชื้อ *Lactobacillus plantarum* BCRC 11697 ได้ถึง 1600 Au/ml และ pH 11 สารแบคเทอริโอซินไม่สามารถยับยั้งเชื้อ *Lactobacillus plantarum* BCRC 11697 ได้ เพราะเป็นสภาวะที่มีความเป็นด่างสูงอาจส่งผลกระทบต่อขบวนการของ *bifidobacteria* ในกระบวนการหมักอาหาร

ความสามารถในการทนต่อเกลือ (NaCl)

ในการทดสอบความสามารถการทนต่อเกลือ (NaCl) ที่ระดับความเข้มข้น 1 – 6% เพื่อศึกษาคุณสมบัติของเชื้อ *Lc. lactis* spp. *lactis* P2 ที่สามารถเจริญได้ในสภาวะเกลือ (NaCl) ที่เหมาะสมและศึกษาถึงคุณสมบัติของแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM, *Leuco. mesenteroides* JCM, *Lb.sakei* 890, *Lb.plantarum*, *Leuconostoc mesenteroides* 942, *Psu.fluorescens*, *Brochothix*, *L.innocuo*, *B.coagulans* 1447

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 6 ความสามารถในการทนต่อเกลือของเชื้อ P2 ต่อเชื้อเป้าหมายและค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml)

Treatment	OD 600 nm	pH of culture	Antibacterial activity (Au/ml)								
			Lb. sakei JCM	*Lb.sakei* 890	*Lb.plantarum*	*Leuco. mesenteroides* JCM	*Leuco. mesenteroides* 942	*Psu.fluorescen*	*Brochothix*	*L.innocuo*	*B.coagulans* 1447
Control	1.07	4.86	51200	51200	1600	800	1600	400	1600	200	200
NaCl 1%	0.94	4.73	51200	400	800	800	800	200	800	200	200
NaCl 2%	0.79	4.68	51200	200	400	400	400	400	1600	200	200
NaCl 3%	0.89	4.74	51200	200	200	200	400	200	1600	100	200
NaCl 4%	0.50	4.71	51200	200	200	200	800	0	800	100	100
NaCl 5%	0.26	4.91	12800	0	0	100	0	0	400	0	0
NaCl 6%	0.13	4.97	3200	0	0	0	0	0	400	0	0

จากผลการทดลองในระดับความเข้มข้นของเกลือ 1 – 4% เชื้อ *Lc. lactis* spp. *lactis* P2 จะผลิตสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM ได้สูงถึง 51,200 Au/ml และจะผลิตสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM เมื่อระดับความเข้มข้นของเกลือ 5 และ 6% ได้เพียง 12,800 และ 3,200 Au/ml ซึ่งผลการทดลองสอดคล้องกับ Itoi *et al.*(2008) ที่ทำการศึกษาถึง *Lactococcus lactis* subsp. *lactis* ที่ได้จากระบบทางเดินอาหารของปลา pufferfish ที่มีการคัดแยกได้ 3 ตัว คือ E214, E219 และE230 ต่อความทนทานของระดับความเข้มข้นของเกลือ 0 – 7% โดยมีการผลิตสารแบคเทอริโอซินที่ระดับความเข้มข้น 0 – 6% และลดลงเมื่อระดับความเข้มข้นของเกลือเพิ่มขึ้น

2.4 การทดสอบความสามารถของเชื้อ P2 ที่นำไปแช่เย็นที่อุณหภูมิ 4°C

ในการทดสอบความสามารถของเชื้อ *Lc. lactis* spp. *lactis* P2 เพื่อศึกษาค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml) ที่นำไปแช่เย็นที่อุณหภูมิ 4°C เป็นเวลา 10 วัน โดยใช้เชื้อ *Lb. sakei* subsp. *sakei* JCM 1157 และ *Leuco. mesenteroides* JCM เป็นเชื้อเป้าหมาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 7 ความสามารถของเชื้อ P2 ที่นำไปแช่เย็นที่อุณหภูมิ 4°C เพื่อดูค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml) เป็นเวลา 10 วัน โดยใช้ *Lb. sakei* subsp. *sakei* JCM 1157 และ *Leuco. mesenteroides* JCM เป็นเชื้อเป้าหมาย

จำนวนวันที่	Antibacterial activity (AU/ml)	
	Lb. sakei subsp. *sakei* JCM 1157	*Leuco. mesenteroides* JCM
0	25600	800
1	25600	800
2	25600	800
3	25600	800
4	12800	400
5	12800	400
6	12800	400
7	6400	400
8	6400	400
9	6400	400
10	3200	200

จากผลการทดลองพบว่า เชื้อ *Lc. lactis* spp. *lactis* P2 ในช่วง 3 วันแรกจะมีการผลิตสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* subsp. *sakei* JCM 1157 และ *Leuco. mesenteroides* JCM ได้ถึง 25,600 และ 800 Au/ml ตามลำดับ ซึ่งผลการทดลองสอดคล้องกับ Compos *et al.*(2006) ที่ทำการศึกษาถึง สารแบคเทอริโอซินจาก *Lactococcus lactis*, *Enterococcus faecium* และ *Enterococcus mundtii* ที่ทำการคัดแยกมาจากปลา turbot (*Psetta maxima*) ต่อการยับยั้งเชื้อ *Listeria monocytogenes* และ *Staphylococcus aureus* พบว่า ความสามารถของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Listeria monocytogenes* และ *Staphylococcus aureus* จะสูงและลดลงตามระยะเวลาของการผลิตสารแบคเทอริโอซินในการยับยั้งเชื้อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุป

ปัจจุบันพบแบคทีเรียกรดแลกติกในปลาชนิดต่างๆได้จำนวนหลายสายพันธุ์ ส่วนมากในการศึกษาแบคทีเรียกรดแลกติกมักเกี่ยวข้องกับการนำไปใช้เป็นโปรไบโอติกมากกว่าแบคเทอริโอซิน ซึ่งใช้สำหรับการพัฒนาในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ดีขึ้น ในการคัดเลือกเชื้อแบคทีเรียกรดแลกติกแต่ละชนิดนั้นจะขึ้นอยู่กับสภาะแวดล้อมที่แตกต่างกัน เช่น แบคทีเรีย *Lactococcus lactis* ssp. *lactis* P2 เป็นแบคทีเรียกรดแลกติกที่สามารถสร้างสารแบคเทอริโอซินได้ซึ่งทำการคัดแยกจากระบบทางเดินอาหารของปลาสวาย และได้มีการนำไปศึกษาถึงคุณสมบัติของเชื้อ P2 โดยนำทดสอบกับค่าความเป็นกรดด่างระหว่าง 2 ถึง 10 สารแบคเทอริโอซินสามารถยับยั้งเชื้อเป้าหมายได้มากที่สุดที่ค่าความเป็นกรด-ด่าง เท่ากับ 6 - 7 โดยสามารถยับยั้งเชื้อได้ 51,200 Au/ml และนำไปทดสอบความเข้มข้นต่างๆ ของเกลือ พบว่าสามารถเจริญเติบโตได้ในความเข้มข้นของเกลือเท่ากับ 1 - 4% โดยสามารถยับยั้งเชื้อได้สูงสุด 51,200 Au/ml และสามารถทนความร้อนที่ 100 °C ได้นานที่สุดเป็นเวลา 60 นาที สามารถยับยั้งเชื้อได้ 51,200 Au/ml และสามารถทนความร้อนที่ 121 °C นาน 15 นาที โดยสามารถยับยั้งเชื้อได้ 800 Au/ml และค่าความสัมพันธ์ระหว่างเวลา ค่าการดูดกลืนแสง 600 nm และค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml) เพื่อดูอัตราการเจริญเติบโต (Growth curve) ในแต่ละอุณหภูมิ คือ 30°, 37° และ 42°C พบว่า เชื้อ P2 สารแบคเทอริโอซินสามารถยับยั้งเชื้อได้มากที่สุด เมื่อเลี้ยงเชื้อที่อุณหภูมิ 30°c เป็นระยะเวลา 10-14 ชั่วโมง แต่เมื่อเลี้ยงเชื้อที่อุณหภูมิ 37°c และ 42°c พบว่าสารแบคเทอริโอซินสามารถยับยั้งเชื้อได้ลดลงและทำการทดสอบเชื้อ P2 ที่นำไปแช่เย็นที่อุณหภูมิ 4°C เพื่อดูค่ากิจกรรมของแบคเทอริโอซิน (Au/ml) เป็นเวลา 10 วัน พบว่า เชื้อ P2 สารแบคเทอริโอซินสามารถยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* subsp. *sakei* JCM 1157 ได้มากที่สุดถึง 25,600 Au/ml และยับยั้งเชื้อ *Leuco. mesenteroides* JCM ได้มากที่สุดถึง 800 Au/ml และลดลงตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

อัจฉรา เพิ่ม. 2549. แบคทีเรียแลคติก. สงขลา : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. หน้า 1-59.

Balcazar, J.L., Vendrell, D., de Blas, I., Ruiz-Zarzuela, I., Girones, O., Muzquiz, J.L., 2007. *In vitro* competitive adhesion and production of antagonistic compounds by lactic acid bacteria against fish pathogens. Veterinary Microbiology. 122 : 373-380.

Balcazar, J.L., Vendrell, D., de Blas, I., Ruiz-Zarzuela, I., Muzquiz, J.L., Girones, O., 2008. Characterization of probiotic properties of lactic acid bacteria isolated from intestinal microbiota of fish. Aquaculture 278 : 188-191.

Campos, C.A., O. Rodriguez, P. Calo-Mata, M. Prado and J. Barros-Velaquez. 2006. Preliminary characterization of bacteriocins from *Lactococcus lactis*, *Enterococcus faecium* and *Enterococcus mundtii* strains isolated from turbot (*Psetta maxima*). Food Research International 39 : 356-364.

Cheikhyoussef, A., N. Pogori, H. Chen, F. Tian, W. Chen, J. Tang and H. Zhang. 2008. Antimicrobial activity and partial characterization of bacteriocin-like inhibitory substances (BLIS) produced by *Bifidobacterium infantis* BCRC 14602. Food Control xxx:xxx-xxx.

Itoi, S., T. Abe, S. Washio, E. Ikuno, Y. Kanomata and H. Sugita. 2008. Isolation of halotolerant Lactococcus lactis subsp. lactis from intestinal tract of coastal fish. International Journal of Food Microbiology 121 : 116-121.

Powell, J.E., R.C. Witthuhn, S.D. Todorov and L.M.T. Dicks. 2007. Characterization of bacteriocin ST8KF produced by a kefir isolate *Lactobacillus plantarum* ST8KF. International Diary Journal 17 : 190-198.

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Ringo, E. and F.J. Gatesoupe. 1998. Lactic acid bacteria in fish: a review. Aquaculture 160 : 177-203.

Savadogo, A., C. A.T. Ouattara, I. H.N. Bassole and A. S. traore. 2004. Antimicrobial activities of lactic acid bacteria strains isolated from Burkino Faso fermented milk. Pakistan Journal of Nutrition 3 : 174-179.

Vaughan, A., V.G.H. Eijsink, T.F. O'Sullivan, K. O'Hanlon and D. van Sinderen. 2001. An analysis of bacteriocins produced by lactic acid bacteria isolated from malted barley. Journal of Applied Microbiology 91 : 131-138.

http://www.lovelovefish.com/webboard/index.php?topic=15.0

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก

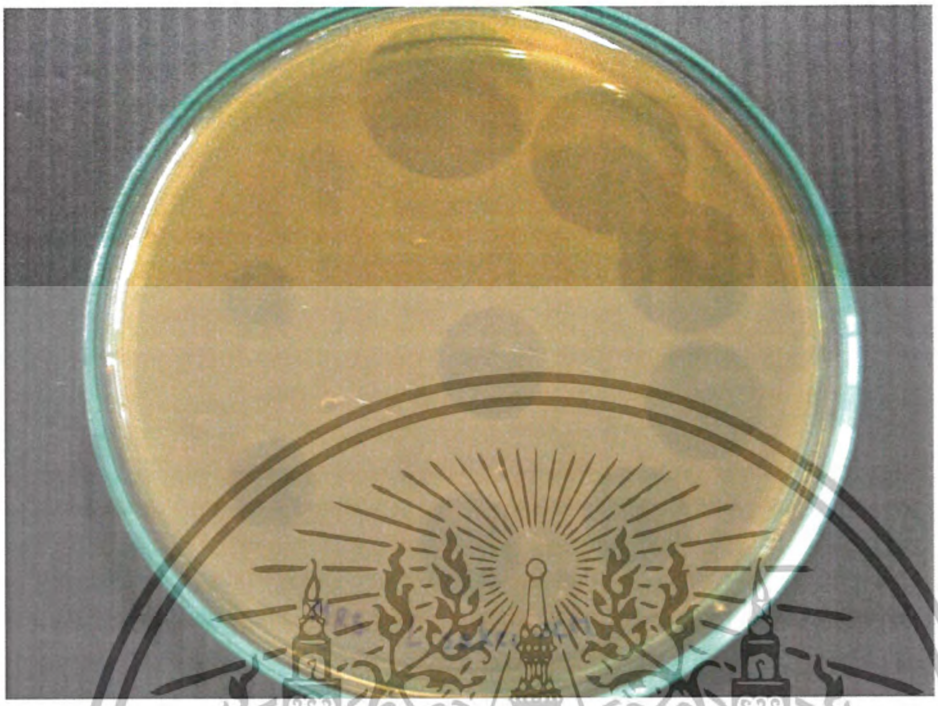

ภาพผนวกที่ 1 การผลิตสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM

ภาพผนวกที่ 2 การผลิตสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Leuco. mesenteroides* JCM

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

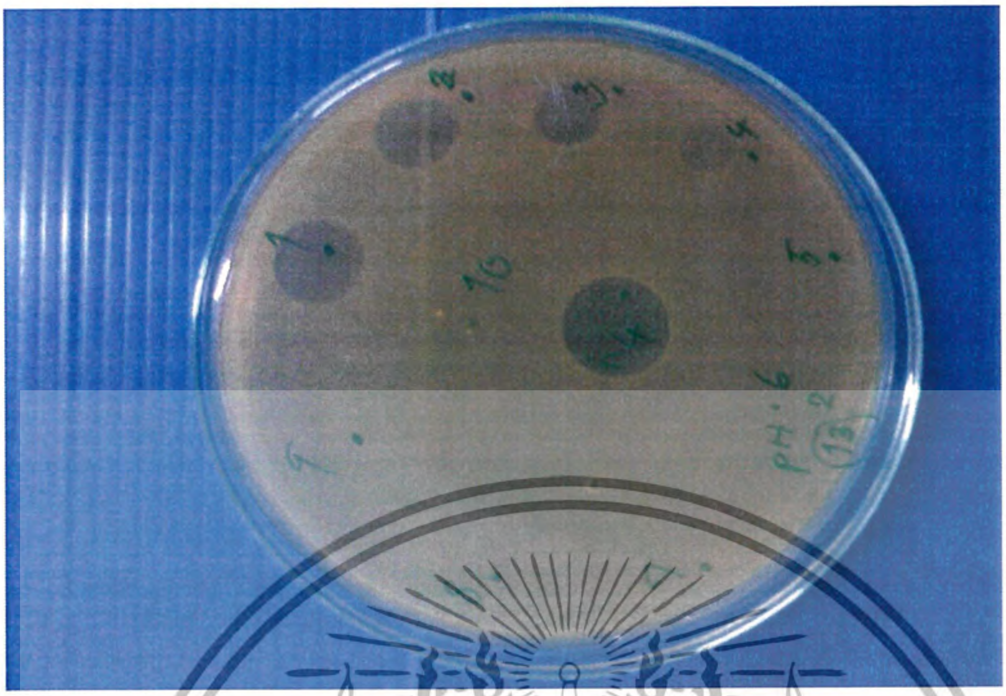

ภาพผนวกที่ 3 ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 2 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM

ภาพผนวกที่ 4 ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 3 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

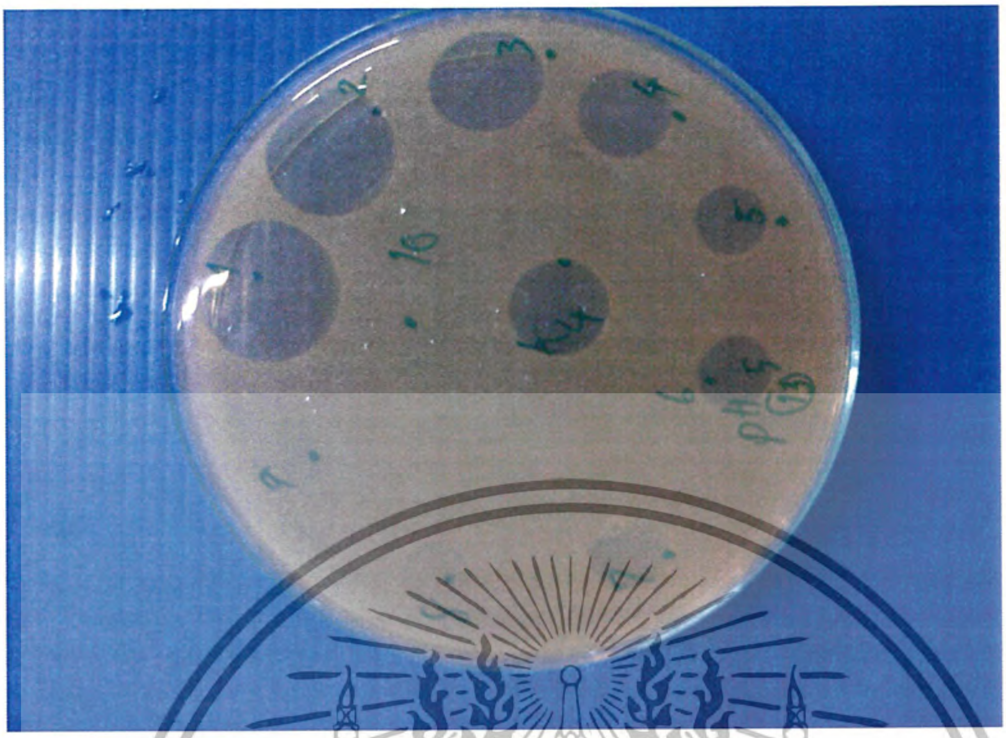

ภาพผนวกที่ 5 ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 5 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM

ภาพผนวกที่ 6 ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 7 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

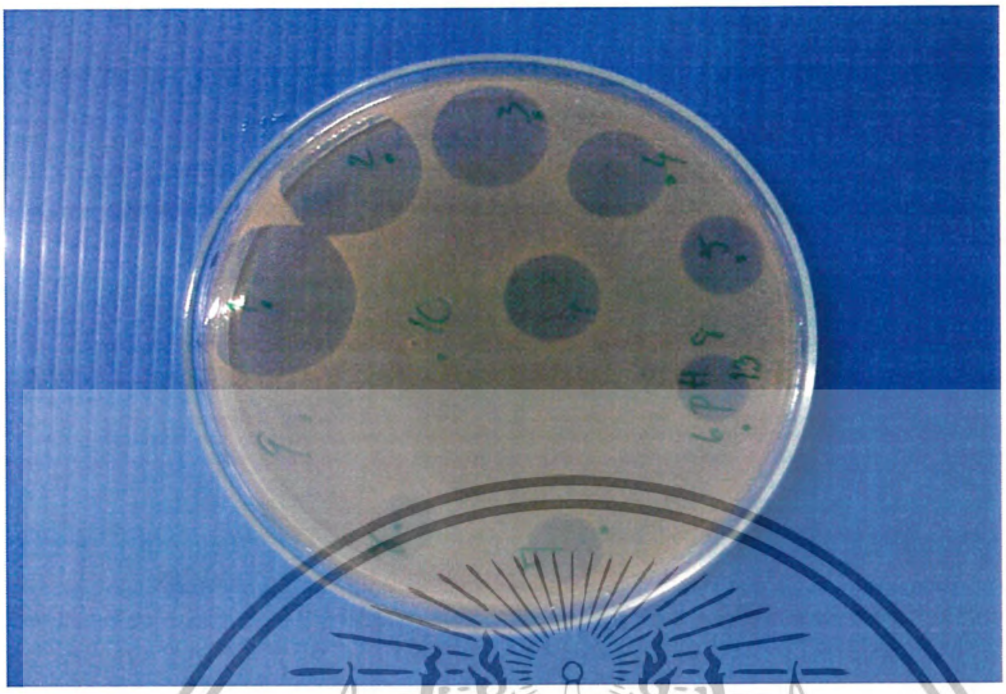

ภาพผนวกที่ 7 ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 8 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM

ภาพผนวกที่ 8 ความทนต่อกรด-ด่างที่ pH 9 ของสารแบคเทอริโอซินต่อการยับยั้งเชื้อ *Lb. sakei* JCM

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้